

PRINCIPALELE REZULTATE ALE CERCETĂRILOR ARHEOLOGICE EFECTUATE ÎN SITUL DE LA FETEȘTI – *LA SCHIT* (COMUNA ADÂNCATA, JUDEȚUL SUCEAVA)

Dumitru Boghian, Sorin Ignătescu,
Ion Mareș, Bogdan Niculică

Cercetarea evoluției culturii Cucuteni și a altor civilizații pre- și protoistorice din Podișul Sucevei a cunoscut o nouă etapă de dezvoltare odată cu săpăturile arheologice efectuate în stațiunea Fetești – *La Schit* (com. Adâncata, județul Suceava). Din anul 2000, această stațiune a devenit șantier-arheologic școală pentru studenții de la Facultatea de Istorie și Geografie a Universității «Ștefan cel Mare» din Suceava, până în prezent desfășurându-se patru campanii de cercetări¹.

Situl Fetești – *La Schit* este situat în extremitatea de NV a platoului structural aflat în partea de NE a acestui sat, care domină spațiul înconjurător, pe dreapta pârâului Grigorești, afluent de dreapta al Siretului. Versantele de nord și vest ale platoului și, respectiv, sitului au fost și sunt afectate de importante alunecări de teren, care au dus la distrugerea naturală a unei părți din așezare. Aceste alunecări sunt actualmente stabilizate parțial prin plantarea unei păduri tinere. Cea mai mare parte a stațiunii se află în curtea bisericii *Sf. Nicolae* din Grigorești, com. Siminicea², cunoscută și sub denumirea de *Schitul Grigorești*, care funcționează ca biserică a satului Fetești, restul așezării fiind acoperit de pădurea înconjurătoare și de o livadă de nuci (fig. 1 și 2).

Construcțiile existente (biserica, prăznicarul/trapeza), aleile betonate și mormintele din cimitirul actual au afectat și afectează depunerile arheologice. Din întreaga suprafață a sitului, estimată la mai mult de 2 hectare, din care aproximativ 3500 mp în curtea bisericii (doar circa 0,7 ha sunt închise de sistemul de fortificație), nu mai avem la dispoziție, pentru cercetare sistematică, decât aproximativ 900 mp în interiorul curții, și suprafețe discontinue în afara acesteia, pe care sperăm să le epuizăm în mai multe campanii.

În primele patru campanii (2000-2003) s-au săpat, exhaustiv sau parțial, șase secțiuni (S. I – VI), cu o suprafață de 290 mp, în care au fost identificate bogate complexe de locuire (locuințe de diferite tipuri, potrivit caracteristicilor epocilor identificate, vetre, cuptoare, gropi menajere, șanțuri de apărare și un bogat material arheologic mobil, în cadrul căruia ceramica ocupă un loc central) (fig. 3). Acestea pot fi încadrate în fazele A și B ale culturii Cucuteni (respectiv Cucuteni A₃, cu elemente de tip Hăbășești poate și Drăgușeni; Cucuteni B₁ final și început de B₂, cu multă ceramică pictată în subgrupele stilistice ε1 și câteva fragmente, deocamdată, decorate în subgrupa ζ1), în cultura Horodiștea-Erbiceni II, probabil în Hallstatt, în faza timpurie a Latène-ului geto-dacic est carpatic (sec. V-III bc) și la sfârșitul Evului Mediu și început de epocă modernă (sfârșitul sec. al XVIII-lea – începutul sec. al XIX-lea), când s-a constituit aici o mică comunitate monahală, cu o biserică ctitorită de boierul Scarlat Miclescu, construcție care a fost lărgită în cea de-a doua jumătate a secolului al XX-lea (etapa de construcție părintele Mihoc, 1970).

Încă de la decaparea stratului de sol vegetal actual, s-a observat că depunerile arheologice se află la suprafață, fiind, în multe cazuri, deranjate de lucrările ulterioare. Grosimea depunerilor arheologice, exceptând șanțul de apărare, variază între 0,70 – 1,20 m, fiind neuniform distribuită în spațiu. Stratigrafia acestei așezări este destul de complicată, pentru surprinderea legăturilor dintre toate complexele realizându-se numeroase profile.

Stratul steril din punct de vedere arheologic apare la adâncimi variind între – 0.80-1.20 m. Acest strat este alcătuit dintr-o argilă ușor nisipoasă, de foarte bună calitate, ce a fost utilizată pentru construcția locuințelor din așezare și probabil pentru realizarea ceramicii. La partea superioară a stratului de steril arheologic se găsește un nivel brun-deschis, asemănător cu solul brun de pădure, cu grosimi care variază între 0,20-0,40/0, 50 m. Deasupra acestui strat brun-deschis, se află complexele de locuire Cucuteni A₃, dispersate spațial și, în unele cazuri distruse de locuirile ulterioare, neidentificându-se, până în prezent, decât câteva asocieri certe ale acestora, solul fiind foarte puțin diferențiat ca nuanță față de cel anterior, cu o grosime variabilă, cuprinsă, în linii generale între – 0,95/1 – 0,65 m.

Nivelul Cucuteni B (cu două orizonturi B₁ și unul B₁-B₂), identificat în toate secțiunile săpate, are o culoare brună, mai închisă, uneori cenușie, în care se găsesc cele mai multe complexe arheologice din acest sit. Imediat deasupra stratului brun-cenușiu Cucuteni B, se află un strat foarte subțire aparținând fazei Horodiștea II, neuniform spațial, marcat stratigrafic numai prin prezența materialelor ceramice specifice. Deasupra acestora, într-un strat cu sol cenușiu, foarte subțire, se află sporadice materiale hallstatt-iene, care dovedesc aceeași dispersie neuniformă și sporadică, vestigiile de tip Latène geto-dacic și cele medievale târzii. Stratul vegetal are o grosime de 0,05 – 0,10 m, în partea mai înaltă a așezării fiind foarte subțire datorită spălării solului și intervențiilor antropice.

Complexele Cucuteni A₃

Acestei faze de locuire îi aparțin, deocamdată, **gropile G 6/2000 și G 31/2003**, o locuință de suprafață, **L 4/2003** și o locuința semiadâncită (**B 7/2003 ?**), precum și prima fază de funcționare a șanțului interior de apărare.

G 6/2000 a fost descoperită în carourile 5-6 a-b ai S. I și carourile 5-6 a-b ai S. II, fundul său adunându-se spre m. 4, 50, în profilul estic (S. II), unde atinge adâncimea de – 0.90 m, iar în S. I, în dreptul m. 4, până la – 1m de la nivelul actual de călcare, continuându-se spre nord, unde urmează a fi cercetată în viitor. A fost săpată de la – 0,75 m față de nivelul actual de călcare și a fost secționată parțial, în partea estică, de bordeiul medieval târziu B. 1/2000.

Această groapă era de mari dimensiuni, se prezenta, în porțiunile săpate, ca o alveolă circulară neregulată și un profil albiat, cu diametrul E – V de 2m, deschiderea (amplitudinea) spre sud de 4 m și adâncimea reală de cca. 40 cm. La partea superioară a fost deranjată puțin de locuirea Cucuteni B₁ din zonă. Deși dimensiunile acestei gropi sunt mari, lipsa unor alte indicii (vatră, inventar coerent) nu ne permite, deocamdată, să o considerăm o eventuală locuință adâncită (bordei?).

Umplutura G 6/2000 era alcătuită dintr-un sol brun în amestec cu multă cenușă, în care se aflau numeroase fragmente ceramice pictate bicrom și tricrom, încadrate în faza Cucuteni A₃, câteva cochilii de melci și scoici, piese litice și osteologice (un străpungător de os). Pe fundul gropii au fost descoperite fragmente ceramice pictate cu roșu crud în asociere cu motive incizate, care par să reprezinte dovezile existenței materialelor arheologice de tip Hăbășești.

Groapa G 31/2003 a fost descoperită în caroul 9 al casei A2 (S. V). Conturul acesteia nu a putut fi stabilit deoarece groapa, probabil de mici dimensiuni, a fost umplută cu pământul steril inițial. Putem doar preciza că a fost săpată de la adâncimea de – 0.95 m de la nivelul actual. În groapă a fost depusă, cu partea inferioară în sus, o fructieră Cucuteni A pictată tricrom, din care lipsea o parte din recipient. Depunerea ar putea fi interpretată ca rituală: în acest sens amintim că se găsește la circa 1.20 m de locuința semiadâncită.

Locuința semiadâncită? (B 7/2003) apăruse inițial ca o aglomerare de lipituri de formă sinusoidală în caseta A2, sub un mare deranjament produs cu ocazia săpării fundațiilor bisericii. Cercetarea a dovedit că lipiturile se întindeau pe o suprafață mult mai mare, până la profilul nordic al casei A2 și A1, dincolo de care se continuă. Locuința se prezenta sub forma unei gropi, cu peretele sudic inițial mai puțin înclinat apoi mai abrupt, cu o diferență față de nivelul de călcare Cucuteni A₃ (- 0.75 m), cuprinsă între - 0.35 m la vest până la 0.55 m la est. În pământul galben de

lângă lipituri au fost identificate două gropi, cu diametrul de aproximativ 20 cm. despre care credem că provin de la parii care susțineau pereții sau acoperișul locuinței. Lipiturile provin de la pereții complexului de locuire care s-au prăbușit în interior. Printre numeroasele lipituri de perete s-au descoperit și fragmente ceramice (ceramică pictată tricrom înainte de ardere, ceramică incizată, canelată, imprimată și pictată cu roșu aplicat după ardere, ceramică grosieră) și alte obiecte a căror omogenitate culturală ne permite să afirmăm cu certitudine că această „groapă” nu a fost un simplu deranjament, ci o locuință adâncită Cucuteni A₃.

Locuința de suprafață L 4/2003 a fost identificată imediat sub groapa bordeiului B 5/2003 (Latène). Pare a fi o locuință de suprafață cu platformă ce va fi exploatată în campaniile viitoare. Elementele legate de șanțul de apărare Cucuteni A le vom discuta mai jos, odată cu celelalte structuri de fortificație.

Complexele Cucuteni B₁

Acestei subfaze îi aparțin un număr mai mare de complexe: locuințele L 1/2000, L2/2000, L3/2004, gropile G7/2000, G9/2000, G10/2000, G11/2000, G13/2000, G14/2000, G15/2000, G16/2000, G17/2000 și cuptoarele C1/2001 și C2/2001. Suprapunerea unor complexe B₁ (locuința L1/2000 suprapune gropile G16/2001 și G17/2001 iar locuința L2/2000 suprapune groapa G14/2001) ne-a sugerat existența a două etape de locuire.

Locuința L 1/2000 cercetată în toate cele patru campanii, după părerea noastră, în proporție de 80 %, restul fiind distrus de B. 1/2000 a fost identificată în S. I și II. m. 2-10, și în casele A-C 1-2. În spațiile imediat vecine se observă răspândiri ale acesteia, sub formă de lipituri, fragmente ceramice și piese arheologice. Vestigiile acestei construcții au fost parțial afectate de deranjamentele horodiștene și cele geto-dacice timpurii precum și de intervențiile medievale, moderne și contemporane (gropile de pari ale colibelor horodiștene, gropile din sec. V-III bc, șanțurile pentru îngroparea cablului electric etc.).

Platforma L. 1/2000 se prezenta, în S I și S II (m. 4-10), sub forma unor lipituri masive, cu grosimi variind între 0.15 și 0.20 m, cu făture atentă la partea superioară, lucrate dintr-un lut nisipos, amestecat cu pleavă și paie, aplicate pe o substrucție lemnoasă alcătuită din butuci și lodbe despicate, amprentele negative ale lemnelor observându-se pe unele dintre acestea. În unele zone platforma s-a păstrat discontinuu. În casele A I și B platforma nu era așa de masivă și prezenta două-trei relutuieli. În S I și S II (m. 2-4) podeaua locuinței consta dintr-o lipitură, friabilă, din lut cu pleavă/paie în compoziție, de circa 0, 10 m grosime, realizată pe nivelul antic (Cucuteni B) de călcare.

De asemenea, s-a observat că partea inferioară a unor lipituri de platformă era de culoare neagră-cenușie, în vreme ce partea superioară este de culoare roșiatică, dovedind o ardere inegală a acesteia. Mai mult, în unele zone, sub platformă, exista un strat de arsură și cărbuni, probabil de stejar, dovedind că butucii au fost afectați parțial de arderea platformei, așa cum se vede în dreptul m. 8 din S II.

În același timp, între m. 4-10, din S I și S II, sub platformă, se observă pete mari de arsură și cenușă, ceea ce ar putea denota o anumită amenajare inițială a locului de așezare, prin defrișare și „purificare” prin foc a amplasamentului, așa cum s-a observat și în stațiunea Iași – *Splai Bahlu*, probabil și pentru că în zonă exista un luminiiș cu mult lăstăriș.

Din cele constatate, se poate concluziona că axul lung al L. 1/2000 se afla pe direcția NV-SE, butucii despicăți (lodbele) fiind dispuși perpendicular pe acesta, de-a latul locuinței (SV-NE). Dimensiunile L 1/2000 par a fi 8 x 6 m, adică aprox. 48 mp, planimetric fiind compartimentată în trei sau patru încăperi, încadrându-se în categoria construcțiilor de mărime medie (fig. 4). Din păcate nu se pot face aprecieri în ceea ce privește dezvoltarea volumetrică a acestei construcții de locuit.

Aproximativ în centrul locuinței, sub nivelul platformei, a fost descoperit un „șanț de fundație”, desemnat inițial drept groapa 12/2001, care a fost identificat în S II între m. 5-5.60 pe profilul vestic și 6.70-7.30 pe profilul estic, și în cas. B 1, carourile 3 și 5, având o orientare SE-NV.

Acest șanț avea o lungime de aproximativ 4,20 m, o adâncime de circa 0,40-0,50 m, penetrând stratul Cucuteni A, și o lățime de 0,35-0,60 m, mai mare în capetele de SE și NV. În interiorul acestuia au fost descoperite resturi carbonizate de trunchiuri și blăni de lemn, dispuse una jos și două lateral, jgheabul astfel format fiind umplut cu lut și lipituri arse, probabil substrucția unei tâlpi îngropate sau baza unui perete median, de rezistență, al locuinței.

În capătul de SE al „șanțului de fundație” era săpată o groapă circulară neregulată (0,70 x 1 m), în plan, cu aceeași adâncime ca și acesta, care se afla în interiorul camerei gospodărești de SE. În umplutura acesteia se găseau două vase (cupe/pahare) răsturnate cu gura în jos, și, de aceea, credem că ar putea fi interpretată ca groapă de fundație.

În ceea ce privește pereții exteriori și interiori ai locuinței, aceștia s-au păstrat, din cauza deranjamentelor ulterioare, parțial. Deși lutiile de pereți/plafon sunt destul de multe și masive, uneori, nu știm în ce măsură se poate vorbi de o posibilă locuință etajată. Deosebit de interesantă ni se pare o porțiune a peretelui de nord-vest, care a fost descoperită la NV de cuptorul nr. 4, păstrându-se pe o lungime de 1,70 m și o înălțime de aprox 0,20 m. Restul a fost distrus. A fost realizată pe un schelet lemnos la bază (o scândură/un dulap-talpă, care era carbonizată, pe care s-a realizat o împletitură de nuiile și s-au aplicat lipituri cu o grosime de circa 10-15 cm. Nu excludem nici faptul ca eventuale scânduri sau dulapi să fi fost dispuse la baza peretelui pentru a îndrepta, în diferite etape de funcționare a locuinței, perețele care se deforma și se ondula în urma alterării unor elemente de substrucție lemnoasă. Unele porțiunile de perete s-au păstrat discontinuu pe latura lungă de SV, fiind reprezentate de bucăți de argilă arsă, dispuse pe cant.

Interesante observații s-au făcut în legătură cu perețele dintre camera de NE și NV. Astfel, aproximativ la jumătatea distanței dintre pereții de SE și NV ai locuinței, spre NE, a fost descoperită partea inferioară a unui perete interior, cu o lungime de aproximativ 3 m și o înălțime de 0,40 m, care făcea, în unele zone, corp comun cu lutiile de podea/platformă. Era orientat NE-SV și avea o grosime de 0,15-0,20 m, spre SV trecând peste „șanțul de fundație”. Acest perete a fost construit din argilă cu multe materiale vegetale (pleavă și paie) în compoziție, fiind ars inegal. Fetele peretelui aveau o culoare brună-cărămizie, în timp ce interiorul acestuia era negru-cenușiu. Deși materialele vegetale din compoziție erau foarte vizibile macroscopic, nu am putut observa, din păcate, urmele unor eventuale furci verticale sau împletituri de nuiile, cu toate că miezul peretelui era mult mai „afănat”, ceea ce ar putea indica prezența unei structuri lemnoase ușoare.

Precizăm că șanțul de control, trasat transversal prin jumătatea de NV a locuinței, la 1,50 m de perețele de pe această parte (9,50 x 0,50 m), și răzuiriile atent efectuate, după demontarea instalațiilor și a platformei, nu au condus la identificarea unor eventuale alte șanțuri de fundație pentru stâlpii (furcile) de susținere ai casei, de-a lungul pereților exteriori ai locuinței. De aceea, suntem înclinați să credem că a fost utilizat fie un sistem de construcție bazat pe realizarea unei tâlpi a locuinței, în care erau prinse furcile și stâlpii de rezistență, fie pereții exteriori erau formați din bârne, luite la interior și exterior, care dădeau soliditate casei și posibilitatea susținerii acoperișului cu o asemenea deschidere, în vreme ce despărțirile interioare puteau fi mai ușoare.

Modul inegal de ardere a lipiturilor de podea demonstrează, credem, suficient de clar că locuința (și așezarea) a fost distrusă accidental, în urma unui puternic incendiu, întreținut de cantitatea mare de material lemnos utilizat în construcție, care a avut ca urmare inclusiv carbonizarea unor elemente din substrucția platformei și pereților.

În interiorul acestei locuințe au fost descoperite trei vetre (nr. 1,3 și 10), toate realizate în spații special rezervate în platformă, un cuptor simplu, din tipul „cuptor pentru pâine” (C4/2003), o casetă-„siloz” pentru cereale, un „siloz” circular/cvasi-cilindric și o instalație pentru măcinș, dispunerea planimetrică a acestora și funcționalitatea lor diferită aducând argumente pentru divizarea locuinței în mai multe încăperi. Vatra nr. 1, descoperită în S I/2000, în dreptul m. 5, era dispusă planimetric în colțul de SE al camerei de SE, fiind distrusă cam pe jumătate de bordeiul

medieval târziu (B 1/2000). A fost, probabil, rotundă sau ovală, cu un diametru lung de aproximativ 0,90-1 m, și era construită pe un „pat” de fragmente ceramice pictate.

Vatra nr. 3 a fost găsită în camera de SE, în S II, carourile 8–9 a (m. 7.60–8.60), la – 0.40 m de la nivelul actual de călcare, având o formă ȳarecum rectangulară, cu latura lungă de 1.10 m, orientat pe direcȳia NE–SV, și cea scurtă, de 0,85 m, pe linia NV–SE. Marginile vetrei, care nu s-au păstrat în totalitate, sunt ușor înălȳate, fără a forma o „gardină” propriu-zisă. Aceasta era, ca și celelalte, o vatră de tip evoluat, construită pe un „pat” de lut cu fragmente ceramice pictate în compoziȳie, cu o grosime de cca. 10 cm, peste care s-a realizat o lutuială de făȳuire, groasă de cca. 5 cm, din lut cu nisip fin, care, în urma utilizării, a căpătat nuanȳe gălbui-cărmăzii. La NV de aceasta se găsea o lespede dreptunghiulară, de aprox. 10 cm grosime, care a putut servi ca o piatră de lustruit sau răsniȳă, între acestea și locul de măcinăș găsinȳu-se numeroase fragmente de vase întregibile.

Vatra nr. 10 se găsea, probabil, în colȳul de SE al camerei de SV al L. I, aparȳinând, probabil, primei etape de funcȳionare a locuinȳei, identificată sub forma unor lutuiei de platformă descoperite doar în apropierea acesteia. Era acoperită de celelalte două rânduri de lutuiei de platformă, care se întind pe toată suprafaȳa locuinȳei ceea ce dovedește că a fost dezafectată la un moment dat. Avea o formă cvasi-rectangulară (cu dimensiunile de aprox. 0.90 x 1 m), neexistând o eventuală gardină; prezenta unele deranjamente practicate de locuirile din nivelurile ~~superioare~~ „...”, fost realizată în același mod clasic pentru faza Cucuteni B, pe substrucȳie de fragmente ceramice.

Caseta-„siloz” pentru cereale, rectangulară cu colȳurile rotunȳite (dimensiuni aproximative 1.10 x 1.20 m), pe care iniȳial am considerat-o cuptor, era construită pe platforma camerei de SV al L. I (care era realizată din beȳe și lăȳunoaie), în colȳul de SV al încăperii și casei. Pereȳii acesteia erau alcătuiȳi din lutuiei cu pleavă în compoziȳie, cu grosimea de 1-2 cm. Ne întrebăm dacă, nu cumva, aceste lipituri au fost dispuse pe o înȳrăditură rectangulară (ladă) din scândurele (leături) sau într-un eventual cofraj, deoarece au suprafeȳe destul de netede.

„Silozul” circular/cvasi-cilindric (*piȳhos*?) era dispus lângă peretele de sud-vest, pe care l-am considerat, la început, stălp-coloană de susȳinere sau horn (?), a fost realizat, de asemenea, din lutuiei cu paie tocate și pleavă în compoziȳie. Diametrul acestuia era de aproximativ 0.50-0.60 m, fără a i se putea stabili înălȳimea, în apropierea acestuia fiind găsit un vas, probabil cu o destinaȳie asemănătoare și un capac pictat, ultimele aflate pe nivelul al doilea de lutuiei de refăcere a platformei. Descoperiri asemănătoare, aparȳinând diferitelor niveluri de locuire cucuteniană se cunosc în staȳiunea de la Poduri – *Dealul Ghindaru*⁴

Cuptorul nr. 4 („pentru pâne”) se afla în colȳul de vest al camerei de NV, modalitatea de construire a acestuia fiind următoarea: la început a fost realizată vatra rectangulară a cuptorului, pe un „pat”, o substrucȳie de fragmente ceramice, atent lutuită și făȳuită la partea superioară cu o argilă nisipoasă, în timpul funcȳionării aceasta „făsurându-se” în spărturi mozaicale. Se pare că această vatră a funcȳionat un anumit timp înainte de a servi pentru cuptor. După aceea au fost ridicaȳi pereȳii cuptorului, mai groși la bază (10-15 cm), mai ales în colȳurile rotunȳite, și mai subȳiri în elevaȳie și la boltă (5-6 cm); dimensiunile acestui cuptor erau de 1.25 x 1.10 m, cu o înălȳime a boltii estimată la 0.50-0.60 m de la nivelul vetrei.

Din cauza deranjamentelor, s-a păstrat mai bine jumătatea de sud-est a acestuia, din partea de nord-vest rămânând doar o mică porȳiune de perete: deschiderea (gura) cuptorului se afla pe latura de NE, unde vatra forma o mică platformă, probabil semicirculară în faȳa acestuia. Pereȳii erau realizaȳi din lut cu multă pleavă/paie în compoziȳie, pe o eventuală substrucȳie de nuiete, pe care nu am surprins-o, în urma arderii căpătând o culoare brună-cenușie, cu miezul negricios. La sud-vest și sud-est de cuptor, probabil și de-a lungul peretelui de sud-vest, se găseau mai multe vase întregibile (trei castroane tronconice/ligheane, decorate asemănător, într-unul aflându-se cariopse carbonizate), care făceau parte din complexul casnic (gospodăresc) aferent (cu provizii, apă etc.).

De asemenea, între partea dreaptă a cuptorului (în laterala acestuia) și peretele de nord-vest, privind dinspre gura sa, au fost descoperite cinci greutăȳi de la o plasă de pescuit, care se aflau,

foarte probabil, în legătură cu cele din partea de est a cuptorului (36 de greutate), găsite într-o alveolă din zona neamenajată pe substrucție lemnoasă a podelei. La demontarea matorului dintre cas B1 și S II, în carourile 6 și 9 (cas B1) a fost descoperit un complex de rășnit cu „gardină” (margine înălțată) de aproximativ 0,20 m înălțime, care se prezenta sub forma unui arc de cerc în care se aflau pietre de rășnită sparte și câteva fragmente ceramice; cea mai mare parte a acestei instalații, probabil rotunde, care avea un diametru de aprox 0,70 m, a fost distrusă de șanțul pentru îngroparea unui cablu electric care traversează, de la N către S. L. 1. lat de cca. 0,50 m. Acest complex de măciniș se află în directă legătură cu celelalte instalații casnice din camera de sud-est a L I (descoperite în S II), prezentând asemănări cu instalațiile rectangulare de la Poduri)⁵.

„Gardina” prezenta mai multe (trei lutuile de refacere realizate pe „nucleul” inițial). În partea de nord-vest a „gărdinei”, sub aceasta, în baza acesteia, a fost încastrată o cupă, reprezentând, foarte probabil, un rit de fundare al instalației.

Interpretată inițial ca o parte din L1/2000 locuința **L2/2000** a fost descoperită în secțiunile S. I și II ca și caseta E₁ din S. IV. Este la fel de posibil să reprezinte o anexă sau o construcție mai ușoară, pentru că nu au putut fi observate resturi de podea ci doar de perete. Totuși complexul a fost dotat cu două instalații de încălzit: vatra **V2/2000** și vatra **V4/2000**, ambele realizate pe paturi de fragmente ceramice.

O altă locuință aparținând fazei Cucuteni B a fost descoperită în carourile 4-11 a-b ale secțiunii S. VI: **L4/2003**. Numeroase materiale ceramice sunt răspândite la vest de aceasta, spre șanțul de apărare al așezării. Din păcate, în ultima campanie nu am putut cerceta decât câteva elemente ale locuinței, acest demers urmând să fie realizat în campaniile viitoare. Totuși putem remarca descoperirea unui cuptor în carourile 10-11 a-b: **C5/2003**, distrus de deranjamentele ulterioare, din care s-a păstrat și o porțiune din grătarul de lut perforat. Acest complex pare a fi fost realizat într-o groapă. Peste vatra cuptorului au căzut lipiturile de boltă cu amprente de leături și scânduri, negre la partea dinspre interior. Fragmentele ceramice descoperite peste lipiturile de boltă ale cuptorului sugerează fie deranjamente ale locuinței, fie prezența unor vase în podul acesteia. În caroul 10-b, în dreptul cuptorului **C5/2003**, a fost descoperită o vatră cu gardină: **V11/2003** distrusă parțial în colțul de sud de un deranjament ulterior.

G.7/2000 a fost descoperită în S II, dar timpul nu a permis în 2000 decât exploatarea sectorului surprins de traseul secțiunii. Marginile gropii (estică și vestică) au fost cercetate abia în campania anului 2003. Pe profilul estic al S. II această groapă era cuprinsă între m. 31,3 și 34,2, în vreme ce pe peretele vestic a fost observată între m. 32,5 și 35,2. Este posibil ca, în apropierea acestui complex menajer, să fi funcționat și o locuință, dar prezența ei rămâne, până la alte cercetări ipotetică. A fost săpată de la -0,48 m până la 1,70m, adâncime atinsă în marginea vestică. În ceea ce privește forma, aceasta era ovoidală neregulată, fundul era neregulat iar profilul ușor albiat. Analiza materialelor pe adâncimi dovedește că la fundul gropii majoritatea ceramicii aparține fazei Cucuteni A, cu excepția unor fragmente Cucuteni B de stil ε. Dacă acceptăm că acestea din urmă ar fi putut ajunge la aceeași adâncime datorită neregularității primului strat, trebuie să admitem un nivel de umplere Cucuteni A. Majoritatea umpluturii gropii aparține fazei Cucuteni B₁ (ceramică de stil ε), în timp ce partea superioară a acesteia a oferit și câteva fragmente de tip ζ, care postulează un nivel Cucuteni B₂.

Groapa G9/2001 a fost descoperită în capătul de NV al S. III, între m 0 și 1,50, fiind săpată de la - 0,85 m, penetrând stratul Cucuteni A și orizontul steril, până la - 2,10 m. Forma sa este probabil circulară, profilul de clopot, în interiorul acesteia, după o etapă de utilizare, fiind construit **cuptorul C1/2001**. Umplutura sa era compusă din sol amestecat cu cenușă, fragmente pictate Cucuteni A (antrenate) și B (mai ales pe fund), fragmente osteologice, cochilii de melci etc.

După o nivelare inițială a umpluturii gropii, s-a realizat în ea, în zona unde urma să se construiască cuptorul, o lutuire circulară cu argilă, de aproximativ 3 cm grosime, ce avea un diametru estimat la 1,60 m. Pe această suprafață au fost apoi dispuse radial bețe cu diametrul cuprins

între 4 și 6 cm. În regiunea exterioară a suprafeței de lut circulare, peste aceasta s-a construit o treaptă de pământ de formă circulară, întreruptă spre sud, unde bănuim că se află intrarea cuptorului. Treapta, lată de circa 0,40 de m, delimitează, în centru, vatra cuptorului, arsă, în cursul utilizării, pe o adâncime de circa 1 cm, spre deosebire de lutul de sub treaptă care a rămas nears. Bețele de lemn au rezervat, din treaptă, canale prin care, probabil, se făcea aerajul chiar dacă nu s-au descoperit, deocamdată, duze de la eventuale foale. De asemenea, putem presupune că pe treapta mai sus descrisă se puneau un grătar perforat, ca acelea descoperite în alte așezări, pe care se așezau vasele în cuptor. Bolta cuptorului a fost realizată pe o osatură lemnoasă, alcătuită din pari subțiri și bețe, completată cu despicături subțiri de lemn (un fel de scândurele), dispuse circular la bază, unse la partea exterioară cu lut, lipiturile păstrând amprente substructiei.

Cuptorul C2/2001, construit în aceeași fază, a fost găsit tot în S. III, în carourile 7–8 a. la adâncimea de –1,45 m de la nivelul actual de călcare, pe o amenajare anterioară, de forma unei trepte, realizată pe latura de N a adânciturii care rămăsese din fostul șanț de apărare Cucuteni A. Din acest cuptor a fost cercetată doar partea estică, aflată pe traseul secțiunii, cu dimensiunile de 0,70 m, pe direcția N – S, și 0,55 m, pe linia E – V, restul regăsindu-se în profilul vestic al S. III.

Deși este diferențiat constructiv de cel precedent, acest cuptor avea o cupolă care, din păcate, nu s-a păstrat în partea cercetată, observându-se, în schimb, foarte bine în profilul vestic al secțiunii. Vatra era orizontală și a fost realizată dintr-un singur strat de argilă, cu nisip în compoziție, prezentând grosimi variabile de 10–15 cm. În marginea estică a vetrei se găsea o lespede de gresie, care ar putea indica gura cuptorului. În jurul cuptorului, în dreptul m. 6-7, a fost descoperită o aglomerare de lipituri care proveneau, probabil, de la o anexă în care a funcționat cuptorul, dovadă stând, în acest sens, și două gropi de stâlp (**gropile G10/2001 și G11/2001**), din dreptul m. 6,40 și respectiv 5,05, care susțineau acoperișul unei asemenea construcții, și materialele provenite de la defăectarea bolții. Funcționalitatea acestuia este greu de stabilit fiind utilizat pentru ars ceramică sau pregătirea hranei.

Groapa 13/2001, avea, de asemenea, profil de clopot, găsindu-se între m. 14 și 15,20 ai secțiunii S. II și parțial în caseta E₁, adâncindu-se între – 0,60 – 1,70. Se afla, probabil, în legătură cu locuința **L2/2000**, destinația sa menajeră fiind evidentă. Umplutura sa era alcătuită din sol cenușiu, amestecat cu fragmente ceramice pictate de stil c, puține materiale osteologice, pietre etc.

Groapa G14/2001, surprinsă doar pe o lățime de 0,15 m lângă profilul vestic al secțiunii S. II, între m. 11,70–13, s-a cercetat integral abia în 2002 în caseta D₁ al secțiunii S. IV. S-a constatat că groapa 14 avea un plan circular neregulat, părând a proveni din intersectarea a două gropi ovale. A fost săpată de la – 0,50 m, avea o gură strâmtă și profilul în formă de *clopot*, în conținutul său găsindu-se lutuiești de podea și perete, fragmente ceramice Cucuteni A, B1 și „C”, rășnite fragmentare, piese de silex, cenușă, lut purtat cu concrețiuni.

Groapa G15/2001 s-a individualizat în S. II, între m. 8,60–10,60, și în casele C1–C2 fiind săpată între – 0,60 și – 2,12 m. Forma este cvasicirculară cu un diametru de 1,40 m și profil bitronconic de tip „clopot”. În umplutura acesteia se găsea o cantitate apreciabilă de cenușă, puține fragmente ceramice Cucuteni A și B și câteva materiale osteologice, în special de la rozătoare mici, destinația sa menajeră putând fi legată de funcționarea vetrei nr. 3.

Exploatarea **gropii G16/2001** a început încă din cea de-a doua campanie fiind descoperită sub locuința L1/2000, în S. II, între m. 6,30 și 7,60 și sperăm să o epuizăm în campania viitoare.

Groapa G17/2001 nu a putut fi cercetată corespunzător datorită faptului că a fost suprapusă și deranjată de linia de joasă tensiune îngropată în șanțul ce traversează această parte a așezării. Se pare totuși că groapa a fost puțin adâncă, păstrându-se doar cei 20 cm de la fund, în dreptul m. 5,20.

Complexele Cucuteni B₂

În dreptul matorului dintre casele E1 și E2, la – 0,7 m până la 1,96 m, a fost descoperită o groapă Cucuteni B₂ (**groapa G21/2002**), în compoziția căreia se afla următorul conținut: lut purtat

amestecat cu concrețiuni calcaroase, cenușă, cărbuni mărunți, puține fragmente ceramice decorate în stilurile ϵ și ζ , un idol conic, câteva pietre de diferite dimensiuni. o aglomerare de melci provenind de la diferite etape de curățenie.

O situație stratigrafică interesantă a fost observată în secțiunea S. II, carourile 3-4 a-b. Locuința L1/2000 era suprapusă de două vetre: **vatra V6/2002**, încadrată în faza Cucuteni B, situată la adâncimea de $-0,25 - 0,30$ m suprapusă ala rândul ei de **vatra V5/2002**, aparținând nivelului Horodiștea-Erbiceni, aflată la $-0,05 - 0,10$ m adâncime. Secțiunea prin cele două vetre, practică în S. II, în dreptul m. 3, arată că este vorba de două instalații diferite. Vatra V6/2002, construită pe un pat de fragmente ceramice de stil ϵ era lucrată din argilă cu nisip în compoziție, spăturile mozaicale fiind mai consistente, cu grosimea de 2-3 cm. În imediata sa apropiere, la aceeași adâncime a fost descoperită o amforă fragmentară decorată în stil ζ , care ar sugera că această instalație de încălzit a putut aparține unei amenajări ușoare Cucuteni B₂.

Complexele Horodiștea –Erbiceni II

Majoritatea vestigiile horodiștene și structurile de locuire descoperite până acum se găseau printre resturile locuințelor Cucuteni B prezentând discontinuități majore și poziție stratigrafică uneori similară celor cucuteniene. Sunt mai bine reprezentate în zonele cu o prezență cucuteniană mai puțin pronunțată. Unele grupuri de pietre, dispuse în jurul unor alveolări cvasirotunde, practicate în lutuielile Cucuteni B, ca cele din S. I carourile 2-3 și casetele C – E 1 par să reprezinte bazele unor pari/stâlpi pentru ridicarea colibelor, din care unele este posibil să fi împrumutat modele de tipul culturii amforelor sferice (circulare, trapezoidale sau rectangulare, cu vatră interioară). În casetele C – F 2 ne aflăm, probabil, în fața unei alte structuri de locuire (colibă semiadâncită, poate), alcătuită dintr-un *pavaj* discontinuu, de gresii nisipoase, slab cimentate (așa cum se găsește în pădurea de la Adâncata), aflat la $-0,45$ m, care se pierde spre vest, în suprafața nesăpată, la est fiind distrusă de B 4/2002, iar la nord se regăsește în carourile 4. 7-8 din cas. D 2 în vreme ce spre sud apare în cas. F 2, car. 1-2, 4-5. Acesta credem că poate fi legat de o eventuală *platformă* de piatră a unei locuințe Horodiștea-Erbiceni II (în sensul definițiilor Hortensiei Dumitrescu și Marin Dinu).

Nivelul horodiștean din secțiunea S VI, deși mai omogen decât în alte zone ale așezării, este totuși contaminat cu materiale cucuteniene sau moderne, ceea ce face aproape imposibilă atribuirea cu certitudine a unor materiale. Ca și în anul anterior, în acest nivel a fost descoperită o aglomerare de gresii nisipoase în jurul unei gropi cu diametrul de circa 10 cm care ar putea fi groapa unui stâlp al unei colibe horodiștene (carourile 3-a-b). Noi indicii în privința surprinderii în zona vestică a acestei secțiuni a unei locuințe o oferă descoperirea lângă profilul sudic al caroului 3b a unor fragmente de vatră, din păcate pe o suprafață foarte mică, ca și prezența în acest nivel a unor gresii subțiri, poate la nivelul podelei eventualei locuințe. În carourile 8-10-a și 9-10-b ale secțiunii SVI, la adâncimea de $-0,50$ m, a fost sesizată, între lutuielile de perete Cucuteni B, o alveolă cu multe pietre dispuse orizontal și cu materiale ceramice horodiștene. Este posibil să fie vorba despre o altă locuință aparținând acestei perioade. Doar extinderea zonei cercetate ne va permite să facem noi precizări cu privire la complexele de locuire specifice acestei perioade.

Dintre alte complexe, aparținând acestei perioade, amintim că în cas. B1, în □ 8-9 a fost descoperită o groapă, care se prezenta sub forma unei alveolări în lutuielile L1/2000, denumită **groapa G18/2002**, cu materiale Horodiștea-Erbiceni aflate printre lutuieli Cucuteni B deranjate. În caseta E 2, caroul 2, la SV de B4/2002, a fost intersectată o mică groapă de stâlp (**groapa G22/2002**), provenind de la o construcție anexă Cucuteni B sau Horodiștea – Erbiceni II. În profilul sudic al matorului dintre casetele D – E 2 a fost descoperită o altă groapă de stâlp (**groapa G23/2002**), care a fost, probabil, în legătură cu precedenta. În carourile 1-2 ale casetei B1, locuința L1 a fost deranjată de o groapă horodișteană, **G28/2003**, puțin adâncă, cu diametrul de aproximativ 0,60 m. Groapa conținea ca inventar ceramică specifică și oase.

Complexele Latène geto-dacic

Bordeiul B2/2000 a fost descoperit în primul șanț de apărare al așezării. În secțiunea S. I în carourile 23-26 a-b, neputând fi studiată decât jumătatea sudică, restul aflându-se sub una din aleile betonate ale curții bisericii. Axul lung al bordeiului pare să fi fost orientat NE-SV. Pe fundul bordeiului, neuniform adâncit până la -2,8 m, s-au descoperit, în carourile 25-26, mai multe fragmente ceramice decorate cu brăie alveolare în relief, lucrate dintr-o pastă arsă neuniform, la roșiat și brun-cenușiu. În caroul 24 a, a fost identificată vatra bordeiului, dispusă probabil în partea opusă intrării, care era, după cum bănuim, spre S. Forma acestui bordei era, probabil, rectangulară, cu colțurile rotunjite. Vatra bordeiului, probabil circulară, păstrându-se doar partea centrală, cu un diametru de 0,8-0,9 m, marginile fiind distruse în timp, nu prezenta o amenajare propriu-zisă, specifică, găsindu-se sub forma unui loc în locuință unde se făcea focul, pe un rug domestic, pământul înroșindu-se pe o adâncime variabilă, între 3 și 6 cm. Deasupra vetrei, între -2,7/-2,75 m, se afla un strat de cărbune de bețe (crengi), ca dovadă a utilizării vetrei. Partea de SSE a bordeiului a fost săpată în malul de SE al șanțului de apărare, conferindu-i acestuia o lățime mult mai mare. Modul de construcție a vetrei și cantitatea redusă de material arheologic arată că bordeiul B2/2000 a funcționat o perioadă foarte scurtă de timp.

Bordeiul B5/2003 a fost surprins parțial între metrii 1.40- 5 (carourile 2-5 a și 2-3 b) sub forma unei alveolări de formă ovoidală căreia i s-a adăugat un lob elipsoidal spre sud. Orientarea pare a fi, ca în cazul lui B2/2000, NE-SV. Adâncimea maximă a complexului este de circa 0,80 m de la nivelul actual de călcare. Materialele descoperite în bordei sunt din mai multe epoci (cucuteniene, horodiștene) dar cele mai noi sunt cele La Tène. Materialele eneolitice sunt în poziție secundară, fiind posibil ca unele dintre ele să fi fost folosite pentru umplerea intenționată și nivelarea terenului.

Bordeiul B6/2003 seamănă ca modalitate de construcție cu bordeiul B2/2000. Ca și acesta, a fost săpat în primul șanț de apărare al așezării. Surprinderea sa parțială nu ne permite să facem aprecieri asupra formei sau orientării sale. Am putut observa că se întinde în suprafață pe toată lățimea secțiunii S VI între metrii 16-20. Podeaua se găsea la o adâncime de 1,30-1,40 m față de nivelul actual al solului și a fost realizată dintr-o lătilă de lut galben și pietre, dintre care unele înroșite în foc. Materialele din umplutura bordeiului nu sunt numai geto-dacice ci și din epoci anterioare, mai ales cucuteniene antrenate din alte zone ale așezării.

Din **groapa G25/2002** situată în casele C2 (carourile 4, 7-8) și D2 (carourile 1-2, 4) a putut fi cercetată aproximativ jumătate, restul continuând în profilul vestic al secțiunii S V, sub alcea betonată centrală. Deși inițial o desemnasem ca fiind horodișteană, materialele descoperite pe fundul gropii ne îndeamnă să-i reconsiderăm atribuirea și dovedesc că aceasta a fost săpată și umplută în cea de-a doua epocă a fierului. Forma ei a fost probabil circulară, iar profilul bitronconic de tip „clopot”. Diametrul maxim, în zona gurii și a fundului, este de aproximativ 2,10 m, iar adâncimea de la nivelul de la care a fost săpată de 1,85 m. Deși materialele nu confirmă două etape de umplere, am constatat prezența a două tipuri de umplutură în ceea ce privește culoarea: un nivel galben brun pe fundul gropii, cu o grosime de 0,05-0,15 m, și un nivel de culoare neagră în rest.

Complexele medievale târzii

Bordeiul medieval târziu **B1/2000**, desemnat inițial ca groapa G5/2000, a fost descoperit în carourile 5-6 a-b, 7-8 b ale secțiunii S. I. El se conturează ca o groapă de mari dimensiuni, cu laturile ușor curbate și colțurile rotunjite, fiind săpat de la baza stratului vegetal (-0,08/-0,10 m) până la -0,95 m, perforând nivelurile inferioare și, parțial, G. 6/2000. În umplutura sa materialele arheologice erau amestecate (Cucuteni B, Cucuteni A, Horodiștea II, Hallstatt, sec. XVII-XVIII). Materialele arheologice din sec. XVII-XIX, sunt reprezentate de cuie specifice acestei perioade, precum și de fragmente ceramice, care, pe baza decorului în linii sau vălurit, executat cu o roțiță dințată, se datează în perioada Evului Mediu târziu (sec. XVII-XVIII).

Aceluiași nivel îi aparține cel de-al doilea bordei medieval târziu: **B3/2001**, identificat parțial în S. III, în carourile 1-5 a, 3-4 b, fiind considerat inițial o groapă mare. După cum se observă

pe profilul vestic al S. III, acest bordei a fost săpat de la -0,50 m, adâncimea sa maximă fiind atinsă la -1,40 m de la nivelul actual de călcare. Acest bordei, ca și cel descoperit în anul 2000, a fost rectangular, cu colțurile ușor rotunjite. Pe axul NNV-SSE, singurul care a putut fi stabilit, fără a se ști dacă este cel lung sau cel scurt, bordeiul a avut 2,50 m și o deschidere, de la profilul vestic, în care se continuă, de 1,35 m.

Pe latura de SSE a bordeiului, au fost descoperite două gropi circulare, de 15 și respectiv 20 cm, cu o adâncime de 20 cm, ce par a proveni de la parii care susțineau structura lemnoasă a construcției, și o zonă cu "trepte" rotunjite, care ar putea indica o eventuală intrare. În jumătatea de SSE a B 3 a fost descoperită, în dreptul m 3, 10, o alveolă cvasicirculară, cu adâncimea de 10 cm și deschiderea spre est de aproximativ 60 cm, cu urme de arsură, indicând un eventual rug casnic (vatră neamenajată), care se pierde în profilul vestic al secțiunii.

Bordeiul B4/2002 cu cuptorul aferent a fost descoperit în casele E1-2. B4/2002 și era săpat de la -0,40-0,90 m de la suprafața actuală de călcare, astfel încât în zona construcției sale nivelurile preistorice erau deranjate, acestea păstrându-se doar în zona centrală și de nord-vest, în pământul cruțat pe care s-a ridicat cuptorul. Bordeiul a avut o formă rectangulară (4,20 x 3,40 m), cu axul lung pe direcția NNV - SSE, care a fost, de altfel, și orientarea cuptorului. Fundul bordeiului era adâncit neuniform, până la -0,90 m la sud-vest, sud-sud-est și nord-nord-est, și acoperit cu un strat de lutuială, realizat cu argilă gălbuie, care avea o grosime de 0,05 - 0,10 m. Pereții de SSE, unde se afla intrarea, și de SV erau întăriți, la partea inferioară cu scânduri, și erau fețuiți cu lut și vâruți, așa cu demonstrează lutuilelile căzute pe podea.

Spațiul destinat construcției cuptorului a fost special cruțat, în partea centrală a bordeiului, obținându-se un soclu pe care a fost construită vatra instalației și, de jur împrejur, pereții acesteia. La demontare am constatat că acest cuptor a avut două etape de construcție și funcționare: prima, în care a fost mai mic și pentru construirea sa s-au folosit, deopotrivă, gresii sarmațiene bine cimentate și cărămizi, și o a doua, de mărire și perfecționare a instalației. Cuptorul era amplasat în apropierea peretelui de NV, unde era hornul și o prispă de cărămidă dispusă perpendicular pe instalație, cu capătul de NE mai ridicat. Cuptorul avea o lungime, la exterior, de cca. 1,95 m, o lățime de 1,25 m și o înălțime de 0,45-0,50 m de la vatra alcătuită din cărămizi înegrite de funingine și ardere. A fost lucrat din cărămidă roșie (29 x 15 x 4 cm), folosindu-se ca liant lutul galben. Gura cuptorului se găsea către SSE, unde exista o mică platformă pentru facerea focului și câteva cărămizi arse până la zgurificare. Bolta cuptorului, semicirculară, a fost realizată din cărămidă dispusă, în arc de cerc. În lateral, cuptorul a avut două spații alungite, un fel de jgheaburi, utilizate, probabil pentru tirajul aerului și evacuarea fumului. Cel dinspre NNE era acoperit, la capătul de nord, cu o lespede dispusă pe cant, în vreme ce, cel dinspre NNV se pierdea în profil. Având în vedere existența cuptorului în B4/2002, considerăm că acesta constituia un spațiu destinat preparării hranei călugărilor de la Schitul Fetești (Grigorești), la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX. După o perioadă de funcționare, bordeiul a fost abandonat, construcția și instalația interioară ruinându-se în timp, sticla provenind de la geamurile acesteia găsindu-se pe podea, acoperită cu lipituri vâruite de perete.

Groapa G3/2000, identificată în carourile 28-31 b 29-30 a și, a fost săpată într-o perioadă post-preistorică, de la -0,43 m, adâncimea ei ajungând la -0,83 m. În umplutura sa s-au descoperit materiale arheologice amestecate (ceramică Cucuteni B, din epoca bronzului și medievală târzie - sec. XVII, precum și pietre, cenușă, cărbuni, lipituri), toate acestea într-un strat care se individualizează de stratul de cultură Cucuteni B. Ar putea reprezenta un alt bordei medieval târziu, fapt ce va fi lămurit prin cercetările viitoare.

Groapa G4/2000 era amplasată parțial în carourile 36-38 a și 38 b, având, probabil, o formă alungită. Ea a fost săpată de la -0,45 m, din stratul post-preistoric, până la -0,75 m, din umplutura sa recuperându-se lipituri de perete, de diferite dimensiuni, fragmente ceramice Cucuteni B și Cucuteni C, pietre, câteva fragmente horodiștene și medievale târzii etc. Nu putem exclude nici

în acest caz posibilitatea ca groapa să fi funcționat în spațiul locuit al unui alt bordei, ca și în cazul anterior, dar lipsa instalațiilor de încălzire și adâncimea mică îndeamnă la circumspecție.

Groapa G8/2001, identificată în carourile 15-16 a-b ai secțiunii S III, avea o adâncime de numai 15 cm, în interiorul ei găsindu-se un fragment de paviment smălțuit în evul mediu târziu, care vorbește și de atribuirea sa cultural-cronologică.

Șanțul de apărare interior al așezării a fost identificat inițial sub forma gropilor G1 și G2/2000 în secțiunea S. I. Din păcate șanțul a fost surprins oblic în anul 2000 (orientarea sa este NNE – SSV), aflându-se în mare măsură în zona nesăpată a secțiunii de sub aleea betonată. Malul de sud-sud-est al șanțului de apărare este mai greu de identificat cu precizie, deoarece, în perioadele ulterioare a fost afectat de o serie de deranjamente pentru extragerea argilei sau pentru realizarea bordeiului Latène timpuriu, cel de nord-nord-vest fiind oblic, astfel încât nu se poate stabili cu precizie forma acestuia. Deschiderea sa în zona lui S. I este de aproximativ 6,50-7,50 m. Stratigrafia șanțului de apărare este deosebit de complexă, prezentând depuneri multiple și deranjamente din toate epocile istorice, materiale arheologice de tip Cucuteni A și B, Horodiștea - Foltești II, Latène timpuriu, și ev mediu târziu. Fundul șanțului a apărut, în dreptul m. 23 la adâncimea de - 3,34 m dar a fost reutilizat pentru realizarea bordeiului Latène timpuriu, nemaipăstrând forma originală.

Deși s-a încercat, nici în secțiunea S. III șanțul interior nu a fost surprins perfect perpendicular, deschiderea la partea superioară fiind cuprinsă, pe profilul vestic, între m. 4 – 12. A fost săpat, în dreptul m. 4, de la - 0,54 m față de suprafața actuală de călcare, iar la m. 12 de la adâncimea de - 0,70 m, traseul său având în această zonă o orientare ENE – VSV. În ceea ce privește construcția șanțului, s-a putut observa că a avut un profil în formă de “V”, fundul acestuia atingând adâncimea maximă, în dreptul m. 9,40, la - 3,46 m de la suprafața actuală a solului și la 2,70 m de la nivelul de călcare Cucuteni A₃. Partea superioară a versantului nordic era mult mai înaltă decât cea a versantului sudic, cu aproximativ 0,80-1 m, această diferență de nivel putând suplini lipsa unui eventual val. Completat, pe latura nordică, cu un eventual gard sau o palisadă, a căror identificare rămâne o sarcină pentru cercetările viitoare, acest șanț de apărare putea reprezenta o fortificație redutabilă pentru epoca eneolitică. Versantul sudic al șanțului este înclinat, cu panta de aproximativ 60° la fel ca și cel nordic, dinspre așezare, dar acesta din urmă pare să fi avut o treaptă, situată la 1 m de fundul șanțului, cu o lățime de 1,20 m, a cărei destinație nu a putut fi stabilită deocamdată (pentru a ușura scoaterea pământului săpat sau, poate, marca un loc de traversare a șanțului, fiind evidentă, așa cum am arătat, diferența de nivel între partea superioară a celor două versante).

Procesul de umplere a șanțului a început natural, încă din perioada corespunzătoare etapei Cucuteni A₃, deoarece s-a putut constata, pe ambele versante, o depunere de sol brun și puține materiale arheologice, cu grosimea de 0,20-0,30 m, aparținând acestei perioade, poate și intervalului până la locuirea următoare. La nivelul etapei Cucuteni B₁, fortificația Cucuteni A se prezenta ca o șanțuire destul de adâncă care a fost acoperită, în bună măsură, destul de rapid, cu materiale anterioare, în special lutuiei, rezultate din amenajările efectuate pentru întemeierea noului habitat uman. Practic, în timpul etapei Cucuteni B₁, sectorul primului șanț de apărare din această zonă a fost umplut, în apropierea sa realizându-se anexa și cuptorul 2. Ulterior, alte niveluri de umplutură s-au depus în timpul așezării Horodiștea – Foltești II, evul mediu și în epocile modernă și contemporană, acestea din urmă fiind foarte consistente. Este posibil ca acest șanț să fi folosit și în timpul primei etape de locuire Cucuteni B de aici, dar într-o etapă evoluată așezarea de acest tip excede fortificația, care a rămas ca o alveolă, fiind reutilizat ulterior așa cum am arătat.

În zona secțiunii S. VI (carourile 16-20-a-b), între -0,40 și -1,30-1,40 m se aflau vestigiile bordeiului B6/2003 care a modificat forma inițială a șanțului îndreptând peretele dinspre așezare. Partea inferioară a șanțului de apărare prezintă trei funduri reprezentând trei etape diferite de utilizare. Umplutura primului fund de șanț, cel dinspre vest, dinspre așezare, era alcătuită din lutuiei masive, fragmente ceramice Cucuteni A și B și un picior de statueta Cucuteni B asemănătoare cu

umplutura șanțului cercetată în S III. Ca și în cazul aceleia putem presupune o umplere intenționată la nivelul fazei Cucuteni B₁. În afară de posterioritatea evidentă, celelalte funduri de șanț nu oferă indicii cu privire la datare, întrucât umplutura este sterilă. Acest fapt ar putea sugera o acoperire naturală a acestora, poate în intervale când așezarea nu a fost locuită. Oricum ele sunt anterioare bordeiului geto – dacic de deasupra.

Șanțul de apărare exterior al așezării nu a fost încă secționat și pentru faptul că se află în pădurea înconjurătoare curții bisericii. Deși nu avem prea multe informații, totuși denivelarea terenului sugerează o amplitudine și o adâncime mult mai mare decât a șanțului interior iar incinta pe care o încheie este cel puțin dublă față de cea închisă de acesta. Atribuirea sa certă în acest stadiu al cercetării este imposibilă, dar ar trebui remarcat că singurele complexe care exced deocamdată șanțul interior de apărare sunt cele Cucuteni B₁.

Résumé

Dans cet ouvrage les auteurs présentent les découvertes faites dans l'établissement de Fetești „La Schit”, département de Suceava, qui appartient aux plusieurs niveaux d'habitation (Cucuteni A₃ B₁ et B₂, Horodiștea – Foltești II, Hallstatt, Latène gétique précoce, Moyen Age tardif et l'époque moderne) dans les années 2000-20003. Au niveau Cucuteni A appartient dans ce moment seulement deux fosses **G6/2000** et **G31/2003**, une habitation de surface **L4/2003** et une habitation creusé **B7/2003**. On a remarque plusieurs complexes dans le niveau Cucuteni B₁ qui caractérise deux étapes: les habitation de surface **L1/2000**, **L2/2000**, **L3/2004**, les fosses **G7/2000**, **G9/2000**, **G10/2000**, **G11/2000**, **G13/2000**, **G14/2000**, **G15/2000**, **G16/2000**, **G17/2000** et les fours **C1/2001** și **C2/2001**. L'habitation L1/2000 est une construction à plate-forme (8 x 6 m), orientée NO-SE, édifée en bois et en argile. Cette habitation a trois ou quatre chambres, établies selon les installations et les pièces archéologiques. Comme des éléments constructifs nous mentionnons: quelques portions de parois en argile et matériaux végétaux (baile et pailles), une fosse de fondation et un fossé rituel. A l'intérieur de l'habitation ont été découvertes les suivantes installations: unâtre, un four, une casette rectangulaire et un silo (*pithos* ?) pour la préservation de céréales, une aménagement en argile avec de moules en pierre, en ensemble avec des fragments céramiques, outils lithiques et de la plastique anthropomorphe et zoomorphe.

Un nombre plus réduit de complexes peut être attribué au niveau Cucuteni B₂. On a eu la possibilité d'identifier le niveau appartenant à la culture de Horodiștea selon les matériaux caractéristiques et moins selon les complexes d'habitation qui sont moins évidentes.

L'habitat Latène se caractérise par habitations creusées: **B2/2000**, **B5/2003** **B6/2003**, certaines fouillées dans le fossé intérieur de défense. Toujours des habitations creusées ont été construites à Fetești Schit à la fin du Moyen Age: **B1/2000**, **B3/2001**, **B4/2001**. L'analyse du fossé intérieur de défense de l'établissement a prouvé que celui-ci a été fouillé de l'étape Cucuteni A et abandonné dans l'étape Cucuteni B.

Légende de figures

Fig. 1. Fetești-La Schit. Photographie aérienne du site du côté de SE.

Fig. 2. Fetești-La Schit. Photographie aérienne du site du côté de N.

Fig. 3. Fetești-La Schit. Le plan général du site et des fouilles.

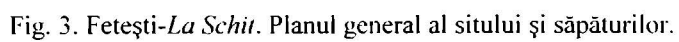
Fig. 4. Fetești-La Schit. Le plan général de l'habitation 1/2000

Fig. 1. Fetești-*La Schit*. Fotografie aeriană a sitului dinspre SE.

Fig. 2. Fetești-*La Schit*. Fotografie aeriană a sitului dinspre N.

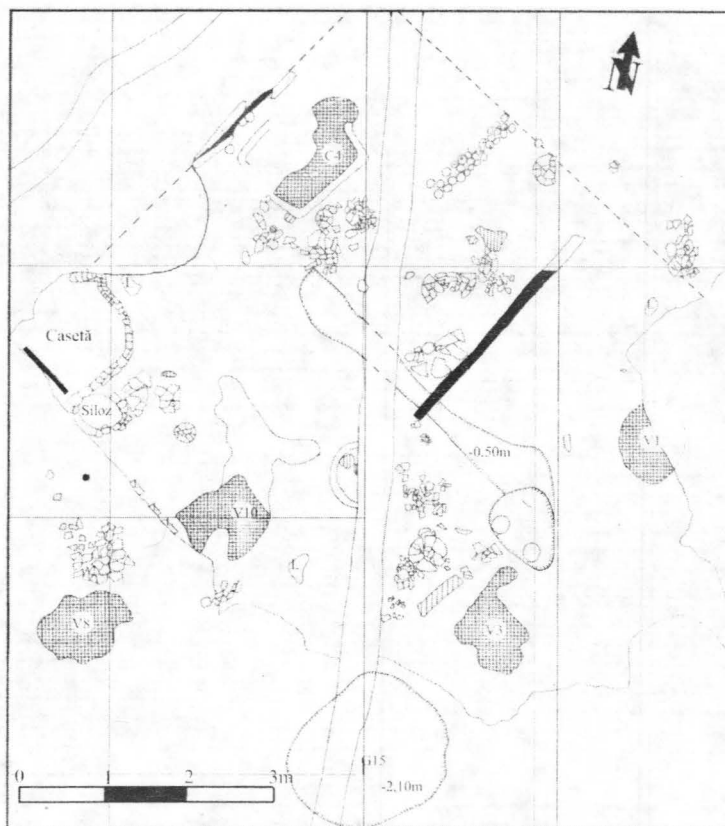

Fig. 4. Fetești-La Schit. Planul general al L. 1/2000.

NOTE:

¹ Dorim să mulțumim, și pe această cale, studenților de la Facultatea de Istorie și Geografie a Universității sucevene, care pe parcursul celor patru campanii de săpătură arheologică au făcut posibilă, în lipsa altor suporturi financiare și materiale, cercetarea sistematică din acest sit și recuperarea unui însemnat patrimoniu care a îmbogățit colecția Laboratorului de arheologie și expoziția științifico-didactică.

² Recunoștința noastră se îndreaptă spre Arhiepiscopia Bucovinei și Rădăuților, reprezentată prin IPS Pimen, și Parohia Grigorești (preot paroh Croitoru Florin), care au permis desfășurarea lucrărilor de cercetare arheologică. De asemenea am dori să mulțumim autorităților locale: Primăriei și Consiliului local al comunei Adâncata, - domnilor primari Dorel Filip și Filaret Galan, domnului consilier Gheorghe Spătaru, directorului coordonator al comunei Adâncata prof. Maria Crăciunescu și directorilor Școlii Fetești prof. Trifan Crăciunescu și prof. Liliana Focșa, dar și domnului pădurar Petrică Paveliuc de la Cantonul silvic Fetești pentru sprijinul pe care ni l-au acordat.

³ C. Martiniuc, V. Chirica, A. Nițu, *Poziția geomorfologică și cultural-cronologică a așezării Cucuteni A de la Iași-...Splaiul Bahlui*, în SCIVA, 28, 1977, p. 185-197; D. Boghian, I. Mareș, B. P. Niculică, *Fetești, jud. Suceava. „La Schit”*, în CCA, 2001, p. 82-84.

⁴ D. Monah, Gh. Dumitroaia, F. Monah, C. Preoteasa, R. Munteanu, D. Nicola, *Poduri – Dealul Ghindaru. O Troie în Subcarpații Moldovei*, Bibliotheca Memoriae Antiquitatis XIII, Piatra Neamț, 2003, p. 47-48.

⁵ *Ibidem*, p. 34-48.